

УДК 392.86:178.1](477)

Мушкетик Л.Г., д.ф.н., пров., н. сп., член-кор. НАН України
Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського
НАН України, Київ

П'ЯНИЦЯ – НЕДБАЛИЦЯ: ЗАСУДЖЕННЯ ПИЯЦТВА В УКРАЇНСЬКІЙ ФОЛЬКЛОРНІЙ ТРАДИЦІЇ

Великим безчестям і гріхом в українській народній культурі вважалося пияцтво, адже пияк ставав поганим робітником, втрачав моральну подобу, занепащав родину, чинив сором громаді, «видавав свою душу дияволу», який і вигадав горілку, про що розповідається у народних піснях та переказах, численних пареміях. В уснословесних творах йдеться і про причини такої поведінки, серед них і соціальні. Пияцтво трактується громадою як моральний гріх, така поведінка має неодмінно каратися, людьми чи Богом. Як механізми регулювання до п'яниці застосовували присоромлення і висміювання.

Ключові слова: пияцтво, народні пісні, перекази, паремії, гріх, чорт, покарання, висміювання.

Великим безчестям і гріхом у традиційній українській культурі вважалася пияцтво, адже пияк ставав поганим робітником, втрачав моральну подобу, занепащав родину, чинив сором громаді, бо, як казали в народі, «видавав свою душу дияволу». Про те, що ця вада зараховувалася народом до гріхів, свідчать спогади старих людей, що «обмирили», тобто впадали в клінічну смерть, кому тощо і, прийшовши до тями, розповідали, як побували на іншому світі, детально описуючи покарання за гріхи (напр., у М. Куліша в «Записках о Южной Руси» та ін.). Так, у наративі «Подорож по небі і пеклі» йдеться про таке: «...бо я видів такі знайомі люди, що на сім світі грішили горілкою, п'яничили, блудство провадили, людей шахрували, ненавиділися одне з одним» [19, с. 221]. В одному з духовних віршів показано, що пияк – це грішник, цим він доводить себе до біди:

*«Пішов грішник в єврейський дом
Хмелю укусить;
Хмелю укусив – грішити змусив,
Ум погубив.
У неділю бардзо рано
Не пийте вина,
Бо в тім вині бруду много
То й зведе з ума»*

[11/II, с. 128].

Протиставляються старі й нові часи, коли люди почали більше пити і цим скоротили собі життя:

«Люде давно старосвіцки

Горівки не пили,

По сто годовъ по п'ятдесят

Та на світі жили.

Але теперь, як узяли

Дуже напивати,

То по сорокъ сповна

Не будуть тревати»

[Там само, стр. 466].

За свідченням М. Драгоманова, ще 1787 р. Онгельман писав, що українці працюватимуть і як інші європейці п'ють з розумом і не схильні до пияцтва [4, с. 36].

Метою нашого дослідження є аналіз фольклорних джерел, де йдеться про засудження пияцтва, поведінки п'яниці, її трактування як порушення поведінкових норм спільноти, морального гріха. Даній тематиці присвячено чимало пісенних творів, а також прозові наративи – перекази та численні паремії. Указану тематику у складі української побутової культури загалом вивчали М. Костомаров, М. Сумцов, І. Франко, В. Гнатюк та ін., у наш час нею цікавилися М. Гайдай, М. Пазяк, Г. Разумцева, І. Сенько, Н. Скрипник, Л. Мушкетик та ін.

Недарма, як вважає народ, горілку вигадав заклятий ворог людства і призвідник усіх його гріхів – чорт, «без нечистого куцого не обійшлося». У наративі під назвою «Водка» оповідається, як чорт вирішив зварити питво з нехворощу, щоб той, хто вип'є, дурів і робив усяку шкоду, чим він його потішить. [9, с. 17–18]. В іншому варіанті чорт робив горілку з «див-дерева», Спаситель, святі Петро і Павло якось навідалися до чорта, він пригостив Петра і Павла горілкою, а по тому почав вимагати плату. Спаситель сказав, що така плата буде: душі людей, які вмиратимуть від горілки, належатимуть чорту. Тому чорт постійно живе в корчмах, де підбурює людей пити горілку до смерті [160, с. 109]. Ще один етіологічний переказ повідомляє, звідки виникла сама назва горілки. Чорти вигадали «мутящую воду», та не знали як назвати. Один біс Кай так напився цієї води, що вона в ньому запалала і він згорів. Тоді налякані чорти почали бігати і кричати: «Згорів Кай, згорів Кай» і від цього утворилося слово «горілка» [Там само, с. 44].

Стимулюючими механізмами морального порядку в селянському суспільстві були такі поняття як честь і сором (честь у значення мораль), що були механізмом громадського контролю. Про це складено паремії: «Хто утратив стид, той утратив честь»; «Поганому виду нема стида», а ще побутує апокриф «П'яниця гірше собаки». Христос з Петром побачили на дорозі величезного пса з вишкіреними зубами. Петро налякався, та Бог його заспокоїв і пес справді їх не чіпав. Далі вони побачили п'яницю, який, заточуючись та щось вигукуючи, йшов з корчми. Побачивши їх, він схопив палицю і кинувся до небожителів, аби їх побити, однак заточився і впав. Христос сказав, що п'яний гірший від пса. Отже, порок пияцтва веде до втрати людського вигляду, навіть звір кращий за п'яницю, який викликає відразу:

«Диветеса люде добри, що п'яниця мае!

А що видить – бере з хаты, за горевку дае,

*Затягнувся сам у корчму, тай став голдувати,
А що занис – усе пропив, жид вытрусив з хаты.
Лезе в потиц до домочку, страшный як блощиця.
Голый як бык, дурный як цап, подряпани лица,
Обскубли го як гусака, голого пустили,
Аж го слёзы обливают: от тож то го били»*

[6, с. 318].

У пародіях на релігійні славословія гумористично глорифікується горілка та корчма, про це йдеться у розділі «Жартівливі легенди і сатири на святі теми» з книги легенд Володимира Гнатюка, у творах «Тропар А», «Тропар Б», «Кондак» та ін.: «Слава в корчмі вчера і нині, лежать по під коршмою піяки як свині. О преблаженная, заутрняя браго, не єдиного ти чоловіка звела єси наго; а корда ся пастиріє яко чотиріі братя позапивають, тога ся по дорозі і в болоті як свині валяють, то люшнями, то кіями голову пробивають. Тим же тя, великомученице, горілице, паскудниче виславляєм» [2/2, с. 212]. Та й самі попи не цураються випивки: «І там були великіі піякове, попи і дякове! І взяли велику мученицю горілицю вихваляти. Ти єси наше покріпленіє, грошей загубленіє, попід плоти величаніє і псом писки облизаніє!» [Там само, с. 211].

Таким чином, п'яниця порушує засади «правильного життя», вікові і статеві норми поведінки, що були основою замкнутої, партикулярної моралі українського села. Саме створення родини означало взятю на себе відповідальність. Сенс життю чоловіка надавало виконання праці, що йшло від почуття обов'язку стосовно родини. Отже, необхідність утримання сім'ї є найважливішою з погляду оцінки приватної сфери чоловіка. Його негативні вчинки також обтяжує те, якою мірою він може нашкодити своїй родині. Крім її утримання основу чоловічого авторитету складала його роль *глави сім'ї*, адже це було умовою того, що спільнота вважатиме його своїм повноправним членом. Авторитет глави сім'ї слід було набувати, що означало управління родиною як у господарському, так і в моральному плані. Чоловік керував, розподіляв завдання, стежив за дотриманням дисципліни. Давніше церковна і світська влада також опиралася на главу сім'ї, як *моральний авторитет*.

Чоловік мав дбати про свій престиж і в *публічній сфері*, адже як глава сім'ї він прилюдно репрезентував свою родину. Дружина теж мала піклуватися про авторитет чоловіка, демонструвати, що він є господарем у хаті, у тому числі і перед дітьми, навіть захищати його в разі неправильної поведінки. Ще важливіше, жінка перед чужими мала виказувати пошану чоловікові.

Пияцтво порушувало ці усталені норми. П'яниця передусім ставав поганим господарем, лінтюхом, що викликали великий осуд спільноти, адже працьовитість було оздобою чеснот у громаді. В одній з пісень показано, що п'яниця усвідомлює, що чинить неправильно, однак не може чи не хоче змінювати ситуацію:

*«Нич моя свитла и зиронька ясна,
Доленька ж моя прекрасна!
Люде едутъ орати, а мы в корчму гуляти,
Люде едутъ по дрова, а у нас болитъ голова,
Люде едутъ по сино, а на нас лихо насило»*

[6, с. 415].

Він втрачає набуте майно, яке постає як успадкована з минулого порядність, адже майно не що інше, як акумульована старанність. Отже, в цьому розумінні воно теж має моральний зміст.

*«Ой чи пити, то пити,
Корівоньку пропити
А якую? Рябую,
Ще й до неї другую.
Нехай вона реве,
З хати стріхи не дере. –
Горілочко-сивухо,
Люблю тебе пся-юхо!
Я за тебе – срібло-злото,
А ти мене – у болото,
Я за тебе – срібняки,
А ти мене в будяки!»*
[7, с. 140].

Дослідниця Н. Скрипник з'ясувала, що *концепт* „лінощі” як ядерну зону має низку вербалізаторів із коренями *лін-, лед-, леж-: лежень, лежебока, ледар, лівивець, лінь, ледарюга, ледащиця, та ін.* Крім того він має яскраво виражену периферію, яка за характером лексичного наповнення складається з метафоризованих і переосмислених номінацій з додатковою семантикою „небажання працювати”, „некваліфікована праця”, „працювати абияк”. Основне значення зосереджене навколо гіперсемантики марнування часу, соціально осудних дій: (*гуляти, пити, свистіти, грати* (в карти, дурня), тому ця зона має тісний перетин із концептом *асоціальна поведінка*» [15, с. 17]. Так, атрибутом лінивої жінки, яку Ісус Христос утворив зі свині в оповіді «Легенда про три жіночі вдачі» [12, с. 55–66; 3, с. 74–85] є пляшка: «Друга лежала на соломі, гола, товста, біля неї пляшка горілки. Вона повідомила, мовляв, чоловік пішов молотити, згодом принесе їсти і пити».

У домашньому господарстві велика вага надавалася утриманню домашніх тварин. Поряд із землею худоба теж тісно пов'язувалася з селянським ідеалом правильного життя. Доволі важливим у людському присуді щодо господаря було його ставлення до тварин. У народних піснях засудження пияка подеколи відбувається через художній засіб діалогу з голодними волами, кіньми, кинутими напризволяще безвідповідальним господарем. Так, у пісні «Гей, воли ж мої половії» зображено процес поступової моральної і фізичної деградації чумака. Пісня починається типовим образом голодних, негодованих волів, яких питають, що з ними сталося. Воли відповідать, що їх нікому глядіти, бо чумак запив-загуляв. Далі шинкарка забирає волів за борги. Народ суворо засуджує чоловіка, адже він втрачає свою власність, з якої живе, тим паче в господарстві завжди цінувалися великі тварини, догляд за ними був неодмінним обов'язком кожного господаря:

*«Ой, дурний чумак, ще й ледащо,
Против воли, не зна й за що.*

*Гей, против воли, против вози,
Против ярма, ще й занози.*

*Ой, против дрючки, ще й важницю
За чорняву молодицю...»*

[8, с. 42].

Любов до випивки псує родинні, любовні стосунки, підсилює інші гріхи, вони йдуть укупі. Так, дівчині не випадало ходити до корчми, яка часто асоціюється з негативним локусом, місцем пияцтва і розпусти:

*«Нехай навчає, нехай пам'ятає:
По заході сонця в корчму не пускає.
Ой бо та корчемонька – велика зрадонька,
Зрадить не їдную дівчину дурную»*

[1, с. 288].

Згідно з окремою мораллю села стосовно хлопців і дівчат у пісні «За горою крем'яною» хлопець не хоче брати на себе відповідальність за негідний вчинок, його поведінка позначена моральною атараксією, безтурботним ставленням до життя, він винить у гріху саму зведену дівчину, горілку тощо:

*«Не я ж тобі вінця збавив
А збавила темна нічка, (2)
Солодка горілочка (2)»*

[13, с. 284].

Пияцтво засуджується у багатьох родинних піснях, де від п'яниці насамперед страждає його жінка та діти:

*«...вдарив милу по плечи, тай по билому лици,
Аж полилась кровь червона по шитому рукавци.
Не жаль мыни шитых квит, як жаль мыни моих лит:
Шиты квиты отперутся, лита-ж мои не вернутся»*

[16/5, с. 584].

Відомо, що волосні суди виносили присуд п'яницям-чоловікам за побиття жінок, причинення їм тілесних ушкоджень. Водночас жінка мала терпіти пияцтво. Авторитет чоловіка в родині у зразках жіночої поведінки обумовлювали три взаємопов'язані норми: покірливість, терплячість і вміння слухати. Тож слід було терпіти побиття, пияцтво чоловіка та ін. Навіть батьки не ставали на бік жінки, яка «не хотіла терпіти».

В окремих випадках любить випити й сама жінка. Т. Рильський записав пісню з циклу про сварливих, агресивних жінок, у якій йдеться про те, що жінка пила горілку й загубила очіпок, розізлившись, прийшла додому і побила чоловіка, вигнала з хати, наказала йому шукати очіпка, адже чесна заміжня жінка не має «світити волосами», не мати на голові очіпка. У творі звучить насмішка як над самою жінкою, так і над безвольним чоловіком, який прийшов до корчми питати очіпка, пропонуючи тому, хто знайде, винагороду [14, с. 279]. Інколи чоловік не насмілюється бити свою бідову жінку: «Запитали одного козака (жонатого), чи б'є він свою жінку. – Та б'ю, – одказує, – Хоча як по правді, то один раз бив! Так бив, що сам насилу втік!» [17, с. 14].

У піснях знаходимо і пояснення згубної пристрасті до алкоголю. Так, парубкові не дозволили оженитися, кохана вийшла заміж за іншого, ачи не любить. Від самотності страждають дівчина-сирота, стара дівка, які не знаходять у близьких розради. Чоловік починає зазирати до чарки, втративши дружину і дітей. У піснях констатується – ще

гірше, коли п'є жінка, мати, вона може тинятися по шинках, навіть покинути родину, дітей. В одній з балад «Немирівна розпилась на меду і пропила свою дочку молоду», це привело до загибелі дівчини. Така жінка соромить усю родину, аби ця неслава не ширилася селом, в одному з творів звучить порада чоловікові взятися за батіг, аби відучити дружину «волочитися», краще вже випити вдома, у колі родини, якщо неможливо позбутися цієї вади:

*«Коли бь милый добрый
Та взяв батиг довгий,
Та став милу бити:
Не йди вь кориму пити.
Возьми квартиночку,
Збери родиночку,
Та й дома напийся,
Та й не волочися»*

[16/5, с. 678].

Часто до пияцтва призводять соціальні причини, тяжка робота, почуття неправди, несправедливості тощо. Пили через панщину, безвихідь, злидні. Пияцтво, за словами Івана Франка, це своєрідний протест «нашого мужика – особливо біднішого, проти того ладу, котрого всіх кінців і движучих пружин він не може збагнути своїм розумом, серед котрого він не може придумати для себе ніякої підмоги. От він і пускається, опустивши руки, в той вир, котрий несе його до загибелі... Пияцтво корениться не в злій натурі народу. А в його цілім економічнім і родиннім житті» [18, с. 55–56]. Згадаймо Чіпку з твору Панаса Мирного «Хіба ревуть воли, як ясла повні». Ширенню залежності сприяли й численні заклади, які сприяли визискуванню селян, про що заходимо згадки в козацьких думках:

*«Як от Кумивщини та до Хмельнищини,
Як от Хмельнищини та до Брянщини,
Як от Брянщини та й до сего-жъ то дня,
Якъ у земли кралеvскои та добра не було;
Як жида-рандари
Вси шляхи казацьки зарандовали,
Що на одной мили
Да по три шинка становили,
Становили шинки по долинах,
Зводили щогли по високихъ могилах»*

[5/II, с. 20].

Звідси й прислів'я: «Шинкар п'яницю любить, та дочку за нього не видасть».

Водночас помірна випивка у свята і т.п. згідно з народною думкою шкоди не принесе, а звеселить товариство, про що йдеться, окрім окремих фразеологізмів, у тостах: «Випиймо по повній, бо наш вік не довгий; не биймося, не лаймося – будьмо здорові»; «Без горілки – нема говірки»; «На здоров'я нам, на злість ворогам, на безголов'є великим панам і тім бісовим синам, що завидують нам»; «Як цьому сволоку не розвиваться, так нам не упиваться»; «Хто не вип'є до дна, той не мисле добра». У випивці, як і у всьому, треба дотримуватися міри, не переходити межу допустимого:

*«Ой хмелю мій, хмелю, тонкая хмельво!
Треба зь тобою, хмелю, зь розумомъ жыты:
Не по повній чар и медь-горилочку пыты,
Бо горилочка тума зведе парня зь ума.
Ишовъ парень у корчму якъ панська дытына,
Выйшовъ парень изъ корчмы, якъ мать народила,
Бодай же ты, корчмо, сю ничку згорила,
Якъ ты мене молодого, изъ свита зьялыла!
(Отъ кр. м. Онѣтина Маріи Галавуровой)»*
[10, с. 268].

До прикладу, горілкою, так би мовити, скріпляли вагомі події, напр.. коли сім'я розрізняється, тобто батьки виділяють сину землю і хату. Після благословення батьками сина той пригощає батьків і сусідів, що зібралися, горілкою. Батько, відпиваючи, каже: „Дай, Боже, тобі здоров'я у новій хаті! Щоб ти жив і всього добра нажив”. Батьки оголошують сусідам: «Глядіть, ми їх не обіжаєм, хлібом, сіллю, худобою наділяєм”. Сусіди також п'ють з побажаннями: „Дай же, Боже, щоб усього було повно і доволі”» [Там само, с. 290].

Пияцтво і його наслідки є тематикою багатьох прислів'їв та приказок. Це й загальні настанови, застороги проти гріха пияцтва: «Пиття не доводить до пуття»; «Вільному воля, а п'яному – рай»; «У чарці більше людей тоне, як у морі»; «Чарка горілки – лиха ківш»; «Та він би маму свою пропив»; втрата п'яницею розуму, здорового глузду: «Пияцтво розум з'їло»; «Пийте більше – дурними будете»; «П'яному море по коліна, а калюжа морем здається»; «Втопив розум у горілці»; «Бувай здоров, розуме, не побачимося й завтра»; «Не п'яний плаче, а горілка». Пияцтво тягне за собою сварки: «Де чарка, там і сварка»; «Не бивши кума, не пити пива»; «На підпитку нема спинку»; «Від п'яного поли вріж та втікай»; родинні трагедії: «На жлукто спотикнулась, на корито впала, вийшла заміж за п'яницю – навіки пропала»; «Чоловік п'є – дах горить, жінка запила – уся хата горить»; «Пропив вівці на горівці, а корови на меду, прийшов з коршми додомоньку, та б'є жінку молоду». Це й смертельні випадки: «Пив не на живо, а на смерть»; утрата честі людини, людської подобі: «Горілка багато шкоди робить і на зле штовхає»; «Горілка біла ніс красить на червоно, а честь начорно», «Лежить за ворітьми догори чобітьми». П'яниця не хоче працювати, пропиває все своє майно: «Він не хоче газдувати, тільки пити-гайнувати»; «Пий, брате, пий, а на старість – торба й кий; «П'яниця! Пропив штани та ще й чваниться»; «Пяниця – недбалиця».

Образ пияка дотепно змальовано такими засобами як порівняння, метафори, епітети, він «п'яний, як квач, як чіп, як ніч», «чорно п'є», «оре носом», йому «у п'яти вступило», «аж чуприна курить», «джмелі гудуть». «Достоїнства» п'яниці, які викликають сміх, перераховано у його діалозі-звертанні до Бога: «Господи вишній! Чим я тобі грішний?! – чи я горілки не п'ю, чи я жінки не б'ю, чи я шинки не мінаю, чи я в церкві не буваю? За що ти мене так важко наказуєш?» [9, с. 39].

Отже пияцтво в народних уявленнях є моральним гріхом, що спонукає до вчинення інших правопорушень, втрати честі і сорому. Воно веде до порушення п'яницею поведінкових норм традиційного суспільства, пониження авторитету чоловіка (жінки), його престижу в родині та спільноті, занехаяння господарства, відповідальності за

родину і майно. В уснословесних творах йдеться і про причини такої поведінки, серед них і соціальні. Як механізми регулювання до п'яниці застосовували присоромлення і висміювання, зосібна у фольклорних текстах на дану тематику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балади : Кохання і дошлюбні взаємини / упоряд. та прим. О. І. Дея, А. Ю. Ясенчук. Київ : Наукова думка, 1987. 472 с.
2. Галицько-руські народні легенди : Зібрав Володимир Гнатюк. *Етнографічний збірник*. Львів, 1902. Т. XII. Т.1. 219 с.; Т. XIII. Т. 2. 288 с.
3. Гнатюк В. Легенда про три жіночі вдачі : Причинок до історії вандрівки фольклорних мотивів. *Записки НТШ ім. Т. Г. Шевченка*. Львів, 1910. Кн. 5. Т. 97. С. 74–85.
4. Драгоманов М. Нові українські пісні про громадські справи (1764–1880). Київ : Видавн. т-во «Криниця», 1918. 157 с.
5. Исторические песни малорусского народа / с объяснениями Вл. Антоновича и М. Драгоманова. Київ : Тип. М. П. Фрица, 1874–1875. Т.1–2.
6. Костомаров Н. Семейный быт в произведениях южнорусского народного песенного творчества. *Костомаров Н. И. Литературное наследие. Автобиография Н. И. Костомарова : Стихотворения, сцены, исторические отрывки, малорусская народная поэзия, последняя работа*. СПб., 1890. С. 287–477.
7. Кримський С. Під сигнатурою Софії. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 718 с.
8. Ліра : Народні пісні. Відень : Укр. муз. вид-во Бориса Тищенко, 1945. 478 с.
9. Малорусские народные предания и рассказы / свод М. П. Драгоманова. Київ : Изд. Юго-Зап. Отдела Имп. Геогр. Общ-ва, 1876. 436 с.
10. Милорадович В. Житье-бытье лубенского крестьянина. *Киевская старина*. 1904. № 5, с. 264–304.
11. Народные песни Галицкой и Угорской Руси, собранные Я. Ф. Головацким. Москва : Университетская типография, 1878. Т. I–III.
12. Петров В. Нові українські варіанти легенди про походження лихих жінок. *Етнографічний вісник*. Кн. 6. Київ, 1928. С. 55–66.
13. *Пісні кохання* / упоряд. О. І. Дей. Київ : Дніпро, 1986. 366 с.
14. Рьльський Ф. К изучению украинского народного мировоззрения. *Киевская старина*. 1888. № 11. С. 266–306.
15. Скрипник Н. І. Вербалізація концептів народної моралі в українському фольклорі / автореф. дис... канд. філол. наук. Івано-Франківськ, 2014. 24 с.
16. Труды этнографическо-статистической экспедиции въ Западно-Русскій край, снаряженной ИРГО. Юго-Западный отдѣль. Матеріалы и изследования собранныя д. чл. П. П. Чубинскимъ. репринт. вид. в 7-и т. / Київ : ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2008–2011.
17. Українські анекдоти : від козацьких часів і по наші дні / упоряд. і авт. передм. В. Чемерис. Київ : Український письменник, 1995. 382 с.
18. Франко І. Вибрані статті про народну творчість / упоряд. О. І. Дей. Київ : В-во АН УРСР, 1955. 290 с.
19. Християнська мораль в українській усній поетичній творчості / упоряд. О. С. Беринда. Львів : ПАІС, 2010. 340 с.

Mushketyk L., doctor of Phylological sciences, corresponding member of the National Academy of Sciences of Ukraine, leading researcher of the Maxim Rylsky Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology National Academy of Sciences, Kyiv

«DRUNKARD – IDLER»: CONDEMNATION OF DRUNKENNESS IN THE UKRAINIAN FOLK TRADITION

Drunkenness was considered a great dishonor and a sin in Ukrainian folk culture. The drunkard became a bad worker, lost his moral character, harmed his family, was ashamed in front of the community, “gave his soul to the devil”, who invented horilka. This is told in folk songs and legends, numerous paremias. Oral works also talk about the reasons for such behavior, in particular social. Drunkenness is treated by the community as a moral sin. Such behavior must be punished by people or God. Shame and ridicule were used as a mechanism for influencing the drunkard.

Key words: *drunkenness, folk songs, legends, paremias, sin, devil, punishment, ridicule.*

Мушкетик Л.Г., доктор филол. наук, чл.-корр. НАНУ, ведущий научный сотрудник Институт искусствоведения, фольклористики и этнологии им. М. Т. Рильского НАН Украины, Киев

«ПЬЯНИЦА – К РАБОТЕ НЕ ТЯНЕТСЯ»: ОСУЖДЕНИЕ ПЬЯНСТВА В УКРАИНСКОЙ ФОЛЬКЛОРНОЙ ТРАДИЦИИ

Большим бесчестьем и грехом в украинской народной культуре считалось пьянство, ведь пьяница становился плохим работником, терял моральный облик, разорял семью, был позором для общества, «отдавал свою душу дьяволу», который и придумал водку, о чем рассказывается в народных песнях и преданиях, многочисленных паремиях. В уснословесных произведениях речь идет и о причинах такого поведения, в том числе и социальных. Пьянство трактуется коллективом как моральный грех, такое поведение должно обязательно наказываться, людьми или Богом. В качестве механизмов регулирования к пьянице применяли пристыжение и осмеяние.

Ключевые слова: *пьянство, народные песни, предания, паремии, грех, черт, наказание, высмеивание.*